

Fra Grundtvig-litteraturen

Kierkegaard og Grundtvig

Götz Harbsmeier: »Wer ist der Mensch?« – Kontroverse um Kierkegaard und Grundtvig». Bind III. Vandenhoeck & Ruprecht. 1972.

Nu foreligger bind III i den serie af bøger, redigeret af K. E. Løgstrup og Götz Harbsmeier, der skal introducere de to tænkere for et tysk publikum (bind I og II er anmeldt i Grundtvig-Studier 1971).

I nærværende bind gennemgår Harbsmeier hovedtrækkene i Grundtvigs liv og værk. Han analyserer Grundtvigs forhold til *romantikken* og redegør for hans syn på det levende ord, dåb og nadver. Grundtvigs prædikenform og salmeværk præsenteres, og man indføres i hans historiske skrifter samt i hans pædagogiske tanker om folkehøjskolen. Slutkapitlet er helliget det tema, som denne skriftseries titel giver løfte om: forholdet mellem Kierkegaard og Grundtvig (i alt 20 sider!).

Harbsmeier er en kyndig Grundtvig-forsker, der her fremlægger et smukt resultat af en livslang beskæftigelse ikke blot med Grundtvigs liv og værk, men også med alt, hvad begrebet Grundtvig og grundtvigianisme står for i nutiden. Bogen bringer en række fine oversættelser af centrale grundtvigtekster til tysk, og disse følges op med Harbsmeiers kommentarer, der er af ægte tysk »Grundtighed« og ikke lægger skjul på, hvilken dansk Grundtvig-tolkning, der har inspireret: Som Kaj Thaning betragter Harbsmeier forholdet mellem kristendom og menneskeliv som Grundtvigs hovedproblem, så antropologen Grundtvig træder skarper frem af bogen end teologen; dette er en positiv egenskab ved bogen, da antropologen nok er den side ved Grundtvig, der vil have tyskernes største interesse, ikke mindst med henblik på en sammenligning med Kierkegaard, hvor en systematisk teologisk undersøgelse sjældent fører til mere end opstilling af paradigmer, der afslører de to som antipoder.

Harbsmeiers synsvinkel er således tydelig: han er grundtvigianer, og han har bl.a. det sigte med bogen at vise sine landsmænd et alternativ til den tyske nationalisme. Det er et alternativ, som ikke fornægter kærlighed til fædreland, sprog og folk, men dog undgår den neonazistiske ideologidannelse på disse fænomener. Harbsmeier betragter med Grundtvig det nationale »under folkenes og og historiens universelle horisont«; han ved, hvad modersmål og »Volk« betyder for det enkelte menneskes identitet, så han advarer mod, af skræk for neonazismen, at fordømme det, som nazismen har misbrugt: folkebevidstgørelsen. Grundtvigs tanker om det nationale må ses i relation til hans samtid, så det bør ikke påvirke vurderingen af det principielle i hans nationale kategorier, at han

umuligt kunne forudse nazismens pervertering af lignende kategorier (s. 222). Harbsmeier gør her op med en grundtvigforsker: Johannes Tiedje, der netop i 1927 tog Grundtvig til indtægt for ideer, der kunne opfattes som forløbere for nazismen. Dette kapitel vil givetvis kunne motivere tyskere for et nøjere studium af Grundtvigs tanker om det nationale.

— — —

Efter læsning af introduktionsartiklerne i bind I og Løgstrups »Auseinandersetzung« i bind II er det med forventning, man har set frem til dette sidste bind i serien, men den afsporing af seriens intentioner, der begyndte med bind II, bliver desværre ikke rettet op med dette sidste bind. Hvor glimrende end Harbsmeiers grundtvigpræsentation er, så bliver det heller ikke i dette bind til nogen »Kontrovers« mellem Kierkegaard og Grundtvig. De 20 sider i bogens slutning yder naturligvis ikke denne konfrontation nogen rimelig retfærdighed. Harbsmeier konfronterer Løgstrups »Kierkegaard« med Thanings Grundtvig, og en sådan konfrontation må naturligvis falde ud til Grundtvigs fordel (jvf. ovennævnte anmeldelse af bind II). Harbsmeier citerer steder hos Grundtvig, der viser, at også han opfattede Kierkegaard som en livsfjendsk, pedantisk, selvplagerisk, boglærd kristendomsfortolker, men samtidig gør Harbsmeier ganske rigtigt opmærksom på den kendsgerning, at Grundtvig ikke kendte noget videre til Kierkegaards forfatterskab. At Grundtvig kunne tage fejl, når han ville sammenligne Kierkegaard med sig selv, er forståeligt: han havde ikke den afstand til problematikken, som man må forlange af en nutidig forsker, der ønsker at foretage en uhildet vurdering af de to tænkere.

Harbsmeier beskylder Kierkegaard for at bygge sin kristendomsforståelse op på de nytestamentlige skrifter og altså gøre spørgsmålet om kristendommens sandhed afhængigt af en højst usikker skriftlig kilde; han bliver derved snildt slået i hartkorn med ortodoks og pietistisk bibelfortolkning, der opfatter biblen som »den absolutte norm for kristeligt liv, som livets bog« (s. 231). Det er forbavsende, at man kan udlægge forfatteren til Philosophiske Smuler og Efterskriften på denne måde; heri afviser Kierkegaard jo netop, at der skulle findes et historisk udgangspunkt til afgørelse af den sande kristendom. Den inderlighed, Kierkegaard lægger i troens afgørelse, er ikke, som påstået af Harbsmeier, en inderlig tilegnelse af nogen »sand« nytestamentlig udlægning, men »den objektive Uvished, fastholdt i den meest lidenskabelige Inderligheds Tilegnelse, er Sandheden, den højeste Sandhed der er for en Existerende« (SV,9,170). Den samtidighed, Kierkegaard fordrer, er ikke en imitation bygget på en tilfældig, historisk betinget udlægning af testamentet (jvf. Harbsmeier, s. 231), men en konfrontation til selvprøvelse af den eksistensform, der udtrykkes gennem evangeliernes Kristusskikkelse. Denne eksistensform kan naturligvis udlægges og bliver udlagt forskelligt af forskellige fortolkere, men vil altid være et tilbud til efterfølgelse, og dette er den absolutte fordring, Kierkegaard stiller, velvidende at den ikke kan efterleves i det konkrete liv; heraf den dobbelthed i forfatterskabet, der har gjort det verdenskendt for dets indirekte, ironiske stil, og som får Kierkegaard til, netop i det konkrete, nærværende liv at finde forløsningen, »Gjentagelsen«. På den måde står Kierkegaard langt nærmere Grundtvig, end Grundtvig vidste, og denne skriftserie viser. Den eneste i de tre bind, der har

vist forståelse for tvetydigheden i Kierkegaards forfatterskab og for det komplementære i forholdet mellem Kierkegaard og Grundtvig er Hinrich Buss (bind I). Harbsmeier trækker Kierkegaard frem som et spøgelse, der sætter Grundtvig i relief, men lader modsætningerne mellem dem stå åbne. Forsøg på at vurdere de to forfattere uhildet og fordomsfrit i lys af hinanden afvises kategorisk som »harmonisieren« (s. 245). Tyskerne må altså selv foretage en sådan vurdering bagom Harbsmeiers og Løgstrups personlige Kierkegaard-fordomme; det, som skulle have været en kontrovers, er blevet til et Grundtvig-portræt på baggrund af en fortegnet Kierkegaard-skitse.

»Kontroverser om Kierkegaard og Grundtvig« har tegnet en dyster karikatur af Kierkegaard og har på den måde uden tvivl opnået reklame for Grundtvig som et manende alternativ til Kierkegaard. Det er synd – Grundtvig skal nok gøre sig gældende uden for Danmark uden en sådan form for reklame.

Hellmut Toftdahl

Grundtvig til undervisningsbrug

N. F. S. Grundtvig: Tre Danne-Virke-artikler (Tekster til undervisningsbrug, 5). Akademisk Boghandel. Århus 1972. 47 sider. Tilsendt af cand. art. Aage Jørgensen. 7 kroner.

Grundtvigs tidsskriftartikler hører til den interessanteste del af hans forfatterskab, men er kun i ringe omfang optrykt i Grundtvig-udgaverne. Dette gælder i særdeleshed hans artikler fra tidsskriftet Danne-Virke I–IV (1816–1819). Det er derfor på den ene side glædeligt, at det nu er muligt at købe tre af hans artikler herfra særskilt, men på den anden side beklageligt, at det foreliggende fotografiske optryk kun omfatter artikler, der allerede tidligere er optrykt. Forlægget er Værker i Udvalg, bind II, 1941. Der savnes i høj grad en kommenteret udgave af alle Danne-Virke-artiklerne, der udgør grundlaget for den tankeverden, Grundtvig byggede op og siden hentede stof fra til sine banebrydende arbejder. – Dette lille udvalg omfatter programartiklen *Om dansk Poesi, Sprog og Historie* (1816), artiklen *Om Ordsprog* (1817) samt Grundtvigs indlæg i striden *Om Baggese og Oehlenschläger fra 1819*. Det konstateres med tilfredshed, at det nu ikke blot er de bedst kendte salmer og digte af Grundtvig, der anvendes til undervisningsbrug, men at man også har opdaget forfatteren og kritikeren af samme navn.

Studieserien (udgivet af Dansk lærerforeningen)

Grundtvig og det folkelige ved Marianne Juhl Christiansen og Lise Ettrup. Gyldendal 1972.

Organismetanken – en hovedlinje i det 19. århundredes tænkning og digtning ved Aage Henriksen med forslag til arbejdsopgaver ved Peter Olivarius. 1973.

Tværsnit 1870 – en samling tekster med opgaveforslag ved Peter Søby Kristensen. 1973.

Af i alt 14 hæfter til brug for gymnasieundervisningen, spændende fra Skillingsviser til Fantomet, finder man Grundtvigs billede på forsiden af foreløbig 3 – et glædeligt vidnesbyrd om den glemtes livskraft under den omvæltning, dansk-